

Федорчук О. І.

науковий співробітник,

Лабораторія психології дошкільника

Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної АПН України

м. Київ

СІМ'Я ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ ДО УМОВ ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ

З кожним роком актуальність проблеми успішної адаптації дитини до умов шкільного життя стрімко зростає, що в свою чергу вимагає від дорослих серйозного переосмислення задач виховання та соціалізації дитини в період дошкільного дитинства. Дорослі мають чітко усвідомлювати, чи достатньо готова дитина до активного включення в широкий соціальний простір, яким є сьогодні шкільне життя.

Сім'я для дошкільника це його маленький всесвіт, в якому проходить процес соціалізації, отримуються перші уроки життя. Лише в родині можна забезпечити достатні умови для духовного та емоційного життя маленької особистості. Проживаючи в сім'ї, дитина починає розуміти свою людську сутність, свої права та обов'язки перед родиною, навчається любити і співпереживати, вчиться спілкуватись, вирішувати проблеми, уникати конфліктних ситуацій. "Сім'я створює передумови для взаємопроникнення світу дітей і світу дорослих, що є важливим чинником соціалізації особистості" [1, с.412]. Дошкільний заклад лише допомагає розширити сферу взаємодії дитини зі світом, забезпечуючи тим самим гармонійний та всебічний розвиток дитини. І результат процесу соціалізації залежить від того, наскільки злагодженою буде співпраця дитячого дошкільного закладу з батьками.

З метою аналізу ролі сім'ї у підготовці дитини до шкільного життя була проведена робота з батьками: опитування з використанням спеціально

розробленого блоку питань, особлива увага в якому була зосереджена на реальних показниках рівня усвідомлення батьками потенціалу власної відповідальності за гармонійний та повноцінний розвиток дитини, розуміння змістового наповнення готовності дитини до шкільного життя; особистісних властивостей дитини, її потенційних можливостей; готовності дорослих до взаємодії із закладом дошкільної освіти; розуміння особливості спілкування дорослих з дитиною та реальних умов батьківського супроводу розвитку дитини. Одним із завдань було визначення рівня присутності у дорослих почуття власної відповідальності за готовність дитини до шкільного життя.

Активізація розвивального впливу родинного середовища є сьогодні серед найважливіших проблем по створенню умов для забезпечення оптимального рівня дошкільної зрілості майбутніх першокласників. Перекладання відповідальності на суспільне виховання (тобто виключно на виховний процес дошкільного закладу) – хибний та безперспективний крок. В процесі аналізу причин дошкільної незрілості старших дошкільників, перше місце посідають умови сімейного виховання, ціннісні орієнтації батьків у вихованні дитини та їх ставлення до рекомендацій психолого-педагогічної служби дитячого садка. Серед проблемних моментів у більшості випускників дошкільного закладу психологи називають: неорганізованість (відсутність самоорганізації), невміння керуватись правилами, хаотична, імпульсивна ініціативність, нездатність вибудувати доказове висловлювання, не достатньо розвинене зв'язне мовлення. Вище перелічені новоутворення є пріоритетними в освітньому і виховному процесі дошкільних закладів, проте не завжди є такими серед батьків. Відповідаючи на питання "В чому, на Ваше переконання, полягає готовність дитини до шкільного життя?" 27,8% опитуваних назвали соціальну адаптацію, 58,3% опитуваних віддали перевагу інтелектуальному, розумовому та фізичному аспектам, 13,9% опитуваних виділили фізичний та емоційний аспекти. Переймаються підготовкою, хочуть, щоб діти розвивались всебічно 80% батьків від загального числа опитаних, з яких 58% батьків виявляють занепокоєння проблемами з логічним мисленням, з логічним зв'язним

мовленням. До відома: 75% з числа опитаних дорослих зазначили, що не спілкуються українською мовою вдома, з яких 20% - бажають говорити українською, але на заваді цьому відсутність достатніх умінь та навичок.

Мовленнєвий розвиток є важливою складовою базису особистісної культури. Лише достатній рівень мовленнєвих досягнень забезпечує дитині успішну реалізацію своєї соціальної та інтелектуальної активності. Розвиток мовлення є складним психічним процесом, що обумовлюється характером спілкування дитини з оточуючим світом. І потенціал комунікативно-мовленнєвих здібностей у кожної дитини суто індивідуальний. Участь батьків в процесі формування мовленнєвої сфери дитини є важливим чинником в процесі формування комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутнього школяра. Вивчення рідної мови, як засобу пізнання і спілкування розпочинається з раннього дитинства в сім'ї, серед рідних і близьких людей, з використанням елементів українського фольклору: колискових, забавлянок, пісень тощо. Вже у старшому дошкільному віці дитина має практично засвоїти норми рідної мови, вільно спілкуватись. Для цього вона повинна чути від дорослих, перш за все від батьків, правильну літературну мову. Кожне слово, речення дорослого має бути чітким, правильним і значимим для дитини. Залежність мовлення дітей від форм і особливостей мови людей, з якими вони живуть і спілкуються, дуже велика. Мовні звички, дефекти закладені в дитинстві мають високу стійкість і дуже важко піддаються корекції. Брак уваги до процесу розвитку дитячої мови, неправильна мова оточуючих справляє негативний вплив на мовленнєвий і психічний розвиток дитини. Будь яка затримка розвитку мови впливає на поведінку дитини, на різні форми її діяльності, на спілкування дитини як з дорослими, так і з однолітками.

Спілкуючись з батьками дошкільників реально відчуваємо, що сучасна родина потребує допомоги. Кожен з дорослих не хоче бути поганим батьком, проте не знає як стати кращим. Більшість готова чути як про успіхи своєї дитини, так і про проблеми. Важливим для них є зворотній зв'язок від

вихователя, індивідуальний підхід, покроковий розбір кожної ситуації і дієвий та зрозумілий алгоритм вирішення проблеми.

Завданням психолого-педагогічної служби є допомогти сучасним батькам оволодіти способами створення соціального простору в сім'ї, де б дитина отримала можливість вибудовувати суб'єкт-суб'єктні стосунки з найближчим оточенням. Така комунікація допоможе знайти дитині своє значиме місце в сімейному просторі, відчуті його, відчуті себе в гармонії системи взаємин в сім'ї. Правильно вибудовані стосунки допоможуть дорослим розкрити дитині особливості соціального світу, суспільного оточення в його основних зв'язках і взаємовідношеннях. Батьки мають бути гарантом емоційного благополуччя дошкільника не лише в родині, а й поза її межами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Поніманська, Т. І. Дошкільна педагогіка. Навчальний посібник. – Київ: Академкнига, 2006. – 456 с.
2. Федорчук О.І. Внутрісімейне спілкування як чинник привласнення дитиною цінностей співжиття. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Харків: КЦ ФОР Іванової М.А., 2019. Том. IV: Психологія розвитку дошкільника. Вип. 15. С. 207–220.